

Motion till riksdagen 2005/06:Ju326

av **Magdalena Andersson m.fl. (m)**

Slavhandel med människor

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om åtgärder för att bekämpa prostitution.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om åtgärder för att bekämpa människohandel för sexuella ändamål.

Motivering

Prostitution och handel med människor för sexuella ändamål, s.k. trafficking, förekommer överallt i världen. Sverige är inte förskonat. Vi anser att det är angeläget att bemöta dessa två samhällsproblem eftersom båda, låt vara på olika sätt, underminerar människors värde.

Både män och kvinnor prostituerar sig. Uppgifter tyder dock på att prostituerade oftast är kvinnor. De fall av människohandel som upptäckts av svensk polis har uteslutande rört kvinnor från ett stort antal olika länder och av varierande åldrar, de flesta mycket unga. I det följande kommer vi därför att tala om kvinnor och flickor. Vi utesluter dock inte att även pojkar och män utnyttjas.

Vi anser att man bör skilja på prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Den som är offer för människohandel är inte prostituerad. Själva termen prostitution innefattar i teorin ett mått av frivillighet, även om situationen i verkligheten oftast är annorlunda. Idén om ”den lyckliga horan” är en myt. Prostitution är för den absoluta majoriteten av de prostituerade en sista utväg, inte ett frivilligt val.

Prostitution innebär en verksamhet där minst två personer köper respektive säljer sexuella tjänster och som går ut på att tillfredsställa köparens sexualdrift. Termen prostitution som den används i dagligt tal syftar bara på säljaren och utesluter köparen. Detta är ett misstag eftersom efterfrågan är en förutsättning för utbud. När vi talar om prostituerade skall vi därför också tala om ”torsken”.

Fel! Okänt namn på

Människohandel skall kallas för vad det är – slaveri. Enskilda människor, oftast men inte uteslutande, kvinnor och barn fräntas sin frihet och kränks till kropp och själ för andra människors lust och vinning. Människohandel är ofta ett led i grov organiserad och gränsöverskridande brottslighet. Den är också ett hinder för kvinnors egenmakt och för jämställdhetens utbredning i hela världen.

Så länge kvinnor och barn ses som varor att köpas efter behag kommer jämställdheten aldrig att bli verklig. Därför är det angeläget att prostitution och människohandel bekämpas med alla medel som står rättsstaten till buds. Utnyttjande av människor får och skall inte accepteras.

Att bekämpa prostitution

Enligt Socialstyrelsen befinner sig i dag nästan lika många kvinnor i gatuprostitution som vid tidpunkten för sexköpslagens ikraftträdande.¹ Prostitutionen har dock till stor del försvunnit från det offentliga rummet. Den förmedlas numer ofta via Internet och tidningsannonser. Kontakterna är snabbare och kortare. De tas på vissa restauranger, hotell, dansställen, massagesalonger och solarier. Uppgifter har framkommit om organiserad prostitution på passagerarfärjor och via taxibolag.

Sexköpslagen har fungerat preventivt i fråga om de kunder som är medvetna om risken för upptäckt och de sociala konsekvenserna av upptäckt för egen del. Detta medför att de kunder som blivit kvar ofta är de riskbenägna och potentiellt våldsamma. De prostituerade uppger att de inte längre vågar gå till polisen om de blir utsatta för våld eller hot, eftersom de då uppmanas att anmäla kunden.

Polisen och de sociala myndigheterna har numer svårare att nå de prostituerade och kan således inte erbjuda dem hjälp och skydd. De prostituerade har blivit mer utsatta. Sedan lagen genomfördes har det också enligt polisen blivit svårare att få kunder till prostituerade att vittna mot hallickar och andra organisatörer. Häri kan ligga en rädsla för att själv bli rapporterad för brott. I detta sammanhang fungerar sexköpslagen kontraproduktivt i kampen mot människohandel.

Åtgärder

Prostitution bygger på en människosyn som måste ifrågasättas. Respekt för varje människa och värdet av personlig integritet m.m. är inga självklarheter, utan värden som ständigt måste upprättas. Vuxna har ett stort ansvar för att ge unga människor kunskaper och insikt om de viktiga värden som vårt fria,

¹ Socialstyrelsen, *Kännedom om prostitution 2003*.

Fel! Okänt namn på

öppna samhälle bygger på. Här har skolan och skolpersonalen också stor betydelse.

En viktig uppgift i kampen mot prostitution är att slå hål på myten om sexköparen. Han är oftast en gift man, inte ensam eller handikappad. Huvuddelen av de män som besöker prostituerade har arbete, lever med en partner och många har barn. Den största åldersgruppen är kring 50 år. En del köpare lider av tvångsmässigt sexuellt beteende och konsumerar ofta pornografi i stor utsträckning. Kunderna är således inte marginaliserade, udda individer utan tillhör betydligt bredare grupper. Att arbeta med värdefrågor och att synliggöra effekter av den kvinnosyn eller syn på sexualitet som prostitution förutsätter är nödvändigt. Lagstiftning är ett, men inte det enda, verktyg som kan användas.

Det är vidare nödvändigt att inte enbart se prostituerade som offer. I flera avseenden är prostitution också resultatet av överlevnadsinstinkt. Politiska insatser liksom socialt arbete mot prostitution måste ta fasta på den styrka många prostituerade besitter, liksom deras vilja och möjligheter att skapa sig en ny och bättre tillvaro.

Utvärdera sexköpslagen

Den svenska sexköpslagen har funnits sedan år 1999. Bilden av vilket resultat den givit är splittrad. Dessvärre verkar en del av de farhågor Moderata samlingspartiet gav uttryck för vid dess införande ha besannats. Det gäller bl.a. svårigheterna att fälla en misstänkt för begånget brott.

Ineffektiv lagstiftning skadar rättsväsendet. Därför anser vi att det bör utvärderas hur lagen fungerar, hur den följs upp av berörda myndigheter och vilka resurser som anslås till att hjälpa de kvinnor som hamnat i prostitutions-träsket.

Till skillnad från myndigheter står ideella organisationer för en mer lättillgänglig, individanpassad och riktad verksamhet. Det är inte bara ett djupt engagemang som är karakteristiskt för dessa organisationer, utan också en stor professionalism. De skall inte ersätta socialtjänsten eller andra myndigheter, men bör ges de möjligheter som krävs för att fortsätta sitt arbete med att erbjuda den trygghet som är så viktig för många människor. Vi anser att en uppföljning av sexköpslagen bör inbegripa frågor om hur frivilligorganisationernas viktiga arbete skall uppmuntras.

Arbeta med köpslagen

Utan köpare – ingen könshandel. Vissa sexköpare uppvisar ungefär samma beteende som exempelvis spelmissbrukare och har svårt att på egen hand sluta med sitt agerande. Därför behövs verksamheter dit köparna kan vända

Fel! Okänt namn på

sig för att få stöd och behandling. Kastgruppen i Göteborg bildades 1997 och har en mottagning med jourtelefon.² Syftet är att den som vill ändra sitt liv och sluta köpa sex kan få stöd. Även RFSU-kliniken i Stockholm har denna typ av verksamhet. Vi anser att den typen av stödinsatser behövs på flera orter och att kontakt med automatik borde erbjudas sexköpare som ertappas av polis.

Utvidga möjligheten till lån enligt socialtjänstlagen

Den som prostituerar sig gör det oftast på grund av svårigheter att klara sig ekonomiskt. Lån enligt socialtjänstlagen bör kunna komma i fråga då en person tillfälligtvis har hamnat i ekonomiska svårigheter, men som vanligtvis har normala inkomstmöjligheter. Kvarstår problemen skall bidrag kunna utgå. Det är dock viktigt att samtidigt utreda eventuella bakomliggande orsaker till problemen. Bottnar de i exempelvis missbruk skall andra typer av insatser främst komma i fråga.

Unga i riskzonen

Ungdomar med avvikande beteende i form av begynnande missbruk, ungdomskriminalitet och liknande problem befinner sig ofta i riskzonen för prostitution. Inte minst narkotikamissbruk leder förr eller senare till behov av mer pengar än de flesta kan förtjäna på ett vanligt arbete. Därför är det också i detta sammanhang allvarligt att insatserna för och vården av unga misslyckas i så stor utsträckning. Vi vill ha tidiga och tydliga insatser för de unga som riskerar att hamna snett, och det är centralt att de som arbetar med vård av unga också har kunskap om frågor om synen på sexualitet och prostitution.

Vi föreslår att systemet med kontaktperson skall kompletteras med möjlighet till övervakning. LVU-domar skall kunna vara vilande. Avslutad LVU-vård skall följas upp med eftervård för att den unge skall ha en fortsatt kontakt under en övergångstid.

En viktig uppgift i det internationella samarbetet

Genom en öppen debatt inom EU kan vi hjälpa till att påverka attityderna i andra medlemsstater som har en mer liberal syn på prostitution och en mer traditionell kvinnosyn generellt sett. Genom det internationella arbetet kan vi

² Köpare av sexuella tjänster – en verksamhet vid sidan av prostitutionsgruppen som vänder sig till dem som köper sexuella tjänster eller som har funderingar kring detta.

också bidra till strukturella förändringar i hemlandet, och minska incitamenten till prostitution.

Att bekämpa människohandel för sexuella ändamål

Enligt uppgifter exploateras mellan 700 000 och 2 miljoner kvinnor och barn i människohandeln runtom i världen. Sverige är inte förskonat. Rikskriminalpolisen avstår från att göra en uppskattning rörande antalet flickor och kvinnor som är offer för slavhandeln. Antalet människohandelsoffer som uppdagas i Sverige är nämligen helt avhängigt de resurser som polisen lägger ned på denna brottstyp.³ Polisen gör tio till femton tillslag per år. Sexköpslagen har uppenbarligen inte haft effekt på förekomsten av människohandel i Sverige.

Människor är endast en del i de kriminella nätverkens verksamhet, där profiten styr vilka varor som transporteras över gränserna. Handelsvägarna är ofta desamma för människoslavar som för narkotika och andra illegala varor.

Lagstiftningen kring brottet människohandel för sexuella ändamål har visat sig svårtillämpad. Endast vid ett par tillfällen har någon dömts för brottet människohandel för sexuella ändamål. Ingen har dömts för brottet mot en person över 18 år.

Åtgärder mot människohandel

Det behövs ett samlat grepp om hur Sverige skall arbeta mot grov, internationell brottslighet nationellt, inom EU och i andra internationella sammanhang. Människohandel är en del av den grova gränsöverskridande brottsligheten. De kriminella nätverken arbetar allt oftare med flera olika typer av brott, beroende på vad som för tillfällen ger största vinst till lägsta risk. Människohandel har visat sig vara en viktig del av detta. Men erfarenheterna visar också att insatser som gör viss hantering mer besvärlig för de kriminella också minskar förekomsten av sådana aktiviteter.

Vi anser också att Sverige med sin bestämda hållning visavi prostitution och människohandel har ett ansvar för att påverka politiken internationellt. Samarbete och samverkan över gränserna bidrar till att klara upp och förebygga kriminalitet.

³ Rikskriminalpolisen, kriminalunderrättelsetjänsten (illegal invandring), Rapport 2005:4 *Människohandel för sexuella ändamål – Lägesrapport 7 1 jan–31 dec. 2004.*

Fel! Okänt namn på

Tydligare lagstiftning

Enligt lagen om människohandel för sexuella ändamål skall människohandel ha skett med s.k. otillbörliga medel, för att leda till straffansvar. Det skall alltså bevisas att någon form av tvång har använts för att förmå offret till prostitution. Domstolen kan här ta hänsyn till offrets eventuella utsatthet, t.ex. vilka förhållanden hon (eller han) levde under i hemlandet eller att offret inte haft några valmöjligheter.

Kravet på att otillbörliga medel skall vara bevisat har avsevärt försvårat lagföringen av de kriminella. Regleringen flyttar fokus från gärningsmannen till offret, och dennas situation och agerande. Det kan inte ankomma på svensk polis att kartlägga vilka handlingsalternativ en fattig flicka i ett annat land haft. Svårigheterna att utreda brottet blir alltför stora och lägger en orimlig förklaringsbörd på den utsatta kvinnan. Det är den kriminelles agerande och uppsåt som skall utredas. Vi anser därför att lagen skall ändras och att kravet på otillbörliga medel tas bort.

Effektivare utredningar

Utredningar om människohandel är tids- och resurskrävande och ställer krav på erfarenhet. Vi föreslår därför inrättande av en permanent kommission mot människohandel. Som förebild kan användas de utredningsgrupper som redan i dag är operativa inom olika polisområden, exempelvis traffickinggruppen i Västra Götalands län. En kommission borgar för kontinuitet och effektivt resursutnyttjande och minskar risken för att insatser mot människohandel blir en ”trendfråga” som prioriteras så länge den står högt på den politiska agendan. Vi tror att problemen kommer att finnas under många år, även med bättre insatser, varför en fast och uthållig organisation mot denna typ av kriminalitet är berättigad.

Polisen måste få bättre utbildning och kunskaper för att kunna följa och ingripa mot prostitution på Internet. Internationell kriminalitet nyttjar moderna kommunikationer. För att öka möjligheterna att upptäcka och ingripa mot människohandel måste polisen vara aktiv och kompetent när det gäller att spåra aktivitet på Internet.

Svensk polis måste dessutom få tillgång till effektiva operativa verktyg för att kunna arbeta mot nätverken och hålla jämna steg med kriminaliteten. Vi anser att polisen måste ha samma möjligheter som sina kolleger i andra länder, främst de östeuropeiska, för att det gränsöverskridande samarbetet skall bli effektivt.

Bättre skydd för offer och vittnen

Det måste finnas ett tillräckligt skydd för offren under och efter rättegången. I dag är det inte säkert att uppgifter om offrens namn och adresser blir belagda med sekretess även efter rättegången. Olika domare gör på olika sätt, vilket

Fel! Okänt namn på

leder till rättsosäkerhet. Om det öppet dokumenteras vilka kvinnor som hjälpt till under utredningen och dessa uppgifter blir offentliga då dom meddelas är risken för repressalier gentemot offren uppenbar. Den utredning om personskydd som lades fram förra året omfattar inte dessa kvinnor, eftersom de inte är skrivna i Sverige.⁴ Därför måste andra skyddsåtgärder användas, såsom fortsatt sekretess för namnuppgifter samt att få vittna i den tilltalades utvaro. Däremot anser vi inte att man skall tillåtas vittna anonymt, eftersom det inte är förenligt med vår rättsordning.

De utsattas behov skall stå i centrum. Det måste gälla såväl för tiden under utredning och rättegång, som för tiden efter. I dag har socialtjänsten i den kommun där kvinnorna hittas skyldighet att ta emot kvinnorna och ge stöd, som t.ex. att ordna skyddat boende. Det finns dock ingen eftervårdsplanering och många kommuner känner inte till sitt ansvar. Botkyrka kommun är en föregångskommun i detta hänseende. Där skall traffickingoffer kunna få ekonomiskt bistånd, enligt kommunens riktlinjer. Eventuellt skulle ansvaret kunna läggas över på staten i stället för på kommunerna, eftersom det är staten som för talan mot förövarna och har intresse av att skydda vittnen.

Det sociala ansvaret för offren skall ligga på en aktör. Det finns ett behov av konkreta och samordnade insatser för att stödja offren för människohandel. Behovet av en lämplig lösning på boende, sysselsättning eller vård för offren under utredningstiden gör sig alltid gällande. Detta sociala stöd är svårt att tillgodose och löses för det mesta från gång till gång, ibland tack vare personliga kontakter mellan poliser och socialarbetare. I de flesta kommuner saknas modeller för hur offren skall tas om hand på bästa sätt. Vi förordar därför att det upprättas centrala riktlinjer för bemötande av och stöd till offren.

Vi anser också att det skall finnas möjlighet för offer för människohandel att få stanna och, efter individuell prövning, ges uppehållstillstånd av humanitära skäl. Det vore direkt inhumant om personer som först tvingats till sexslaveri och sedan hjälpt polis och åklagare med vittnesmål, mot sin vilja avvisas och utsätts för hämnd i hemlandet.

Utvidga EU och stärk det internationella samarbetet

Människohandel för sexuella ändamål är ett globalt problem och kan således inte lösas enbart nationellt. Sverige måste i detta avseende samarbeta över gränserna. Därför måste det brottsbekämpande samarbetet inom EU utvecklas, liksom samarbetet med andra länder. Samarbetet måste även röra analyser och kartläggning av förekomsten av människohandel, de kriminellas metoder och teknik samt omfattningen av transitering i olika länder.

Genom mellanstatligt samarbete kan poliser och åklagare i olika medlemsstater samarbeta mot prostitution, precis som mot människohandel och annan

⁴ SOU 2004:1 *Ett nationellt program om personsäkerhet.*

Fel! Okänt namn på

organiserad grov brottslighet. Genom det internationella arbetet kan vi också bidra till strukturella förändringar i hemlandet, och minska incitamenten till trafficking/prostitution.

Genom att bli medlemmar i EU kan europeiska länder öka sin levnadsstandard och förbättra sitt rättsliga skydd för medborgarna. Det är en god grund för att komma till rätta med orsakerna till och förekomsten av människohandel för sexuella ändamål. Inte minst de stater i öst som genom kommunismen fått ekonomi och samhällsstruktur ruinerad har en lång väg att gå innan flertalet medborgare nått en skälig levnadsstandard och kriminella nätverk och korruption minimerats.

Stockholm den 28 september 2005

Magdalena Andersson (m)

Lena Adelsohn Liljeroth (m)

Ewa Björling (m)

Gunilla Carlsson i Tyresö (m)

Catharina Elmsäter-Svärd (m)

Karin Enström (m)

Anna Lilliehöök (m)

Ulla Löfgren (m)

Marietta de Pourbaix-Lundin (m)

Inger René (m)

Ewa Thalén Finné (m)

Beatrice Ask (m)

Anne Marie Brodén (m)

Maud Ekendahl (m)

Hillevi Engström (m)

Cristina Husmark Pehrsson (m)

Anna Lindgren (m)

Elizabeth Nyström (m)

Margareta Pålsson (m)

Anita Sidén (m)

Cecilia Widegren (m)